

Van: Langeveld, Frans <f.langeveld@doetinchem.nl>

Verzonden: 14-01-2021 18:43

Aan: Hofman, Paul <P.Hofman@bronckhorst.nl>, G.J.' 'Teselink <G.Teselink@gemeenteberkelland.nl>

CC: Duenk, Frank <f.duenk@8rhk.nl>

Onderwerp: FW: Bespreeknotitie Windenergie op en rond de Veluwe 08012021.pdf

---

Dag Paul en Gerjan,

Bij deze de bespreeknotitie van morgen. Deze wordt vrijdag vervangen door een ander stuk waarin meer de dilemma's staan. Ik wilde het jullie toch sturen, zodat jullie weten wat er speelt.

Met vriendelijke groet,
Frans Langeveld

gemeente [gD] Doetinchem

gemeente Doetinchem

College B&W

Wethouder

f.langeveld@doetinchem.nl

www.doetinchem.nl

Voor adressen en openingstijden zie www.doetinchem.nl/contact

---

Van: Langeveld, Frans

Verzonden: donderdag 14 januari 2021 18:42

Aan: Langeveld, Frans <f.langeveld@doetinchem.nl>

Onderwerp: Bespreeknotitie Windenergie op en rond de Veluwe 08012021.pdf

---

Verstuurd vanaf mijn iPad

© Gemeente Doetinchem Door de risico's van elektronische communicatie, kunnen er vertragingen, gebreken of andere onvolkomenheden optreden in het e-mailverkeer. Daarom is alle informatie in dit bericht niet bindend. De gemeente Doetinchem gebruikt e-mail niet voor het aangaan van verplichtingen of rechtsbetrekkingen. Aan persoonlijke opvattingen van medewerkers kunnen geen rechten worden ontleend. Binnenkomende berichten met spam of virussen worden zonder tegenbericht aan de verzender verwijderd. Gemeente Doetinchem, Postbus 9020, 7000 HA Doetinchem, telefoon +31 (0) 314-377377, telefax +31 (0) 314-343437. (Disclaimer110117)

Toelichting

In het kader van de energietransitie in Nederland worden door Regionale Energie Strategie (RES) regio's de mogelijkheden verkend voor het grootschalig opwekken van duurzame elektriciteit en warmte. Iedere regio brengt in beeld welke bijdrage zij kan leveren aan de landelijke doelstelling van tenminste 35 TWh grootschalige productie van duurzame elektriciteit. Belangrijke overwegingen zijn daarbij ruimtegebruik (en omgevingskwaliteit), bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak en energiesysteemefficiëntie.

In het voorjaar van 2020 zijn de vier RES-regio's met grondgebied op de Veluwe met steun van de provincie Gelderland een verkenning gestart naar de (on)mogelijkheden voor windenergie op en rond (Natura 2000-gebied) de Veluwe. Dit vraagstuk is bovenregionaal bekeken, op basis van de huidige zes Gelderse concept RES'en. Het onderzoek vormt een bouwsteen voor de RES'en 1.0 en verder. De impact van Natura 2000 op de ruimtelijke mogelijkheden voor grootschalige windenergie op en rondom de Veluwe is fors. Dat vraagt een passend bestuurlijk proces onder leiding van de provincie, samen met de RES-partners om de kennis te delen, in te brengen in de lopende RES-processen en perspectief te bieden en tot bovenregionale afspraken te komen.

Op 29 oktober heeft een oriënterend bestuurlijk overleg plaats gevonden over de eerste resultaten van de verkenning naar de (on)mogelijkheden voor windenergie op en rond de Veluwe. Inmiddels is de verkenning afgerond. Bijlage 1 bevat een samenvatting van de uitvoering, status en resultaten van de verkenning Windenergie op en rondom de Veluwe.

Bestuurlijk overleg

Voor de begeleiding van de verkenning naar de (on)mogelijkheden van windenergie op en rond de Veluwe was er een stuurgroep onder leiding van Bob Bergkamp. Hierin zaten de stuurgroepvoorzitters van de vier RES regio's met grondgebied op de Veluwe. Voor deze vervolgfase heeft de provincie het verzoek gekregen de procesregie op zich te nemen. Het voorstel is dat er een tijdelijk Bestuurlijke overleg Windenergie op en rond de Veluwe wordt geformeerd. Deelnemers zijn de provincie Gelderland en de stuurgroepvoorzitters van de 6 Gelderse RES regio's. Daarnaast zijn ook de provincies Flevoland en Overijssel en de RES regio West Overijssel deelnemer omdat de verkenning ook hen betreft. Het bestuurlijk overleg Windenergie op en rond de Veluwe wordt voorbereid door een ambtelijke werkgroep van betrokken partijen. De provincie heeft, met steun vanuit het NP RES, Job van den Berg gevraagd als onafhankelijk procesvoorzitter.

Doel van het bestuurlijk overleg

Het bestuurlijk overleg heeft tot doel de besluitvorming voor te bereiden voor de stuurgroepen RES en GS (medio maart 2021). De eerste stap daarvoor is om gezamenlijk op 14 januari uit te wisselen en te verkennen wat hiervoor de juiste richting en vervolgstappen zijn. Deze notitie – die is voorbereid in samenspraak met de RES-procescoördinatoren – is bedoeld om dit richting zoeken te ondersteunen en in een aantal bespreekpunten te structureren. In de komende weken wordt het resultaat van deze bespreking voorgelegd aan de RES stuurgroepen. Daarna worden in een tweede bestuurlijk overleg bovenregionale afspraken gemaakt, waarin op zorgvuldig bestuurlijk handelen voorop staat en ruimte voor maatwerk in een overeen te komen vervolgproces ontstaat.

Bespreekpunt 1 Vaststellen status rapporten

Als onderdeel van de verkenning zijn twee opdrachten verleend: Altenburg & Wymenga voerde het ecologisch onderzoek uit en Bosch & van Rijn is verantwoordelijk voor alle zaken die betrekking hebben op windenergie.

Het ecologische onderzoek van Altenburg & Wymenga is in overeenstemming met gemaakte afspraken en eisen afgerond. In de managementsamenvatting van het ecologisch onderzoek van Altenburg & Wymenga zijn de belangrijkste bevindingen van de deelstudie van Bosch & Van Rijn verwerkt.

De deelstudie van Bosch & Van Rijn is niet zoals beoogd gezamenlijk met het ecologische onderzoeksrapport vrijgegeven en gedeeld. Reden hiervoor is dat het rapport nu niet voldoet aan de eisen die hieraan gesteld mogen worden. Dit neemt niet weg dat Bosch & Van Rijn waardevolle informatie heeft ontsloten voor een complexe opgave, die gebruikt kan worden in het vervolgproces.

Voorstel aan het bestuurlijk overleg

- Akkoord te gaan met het opgeleverde rapport van Altenburg & Wymenga. Daarbij (her)bevestigen dat deze rapportage het vertrekpunt is voor regionale afspraken op inhoud en het vervolgproces voor wind op en rondom de Veluwe.
- Het rapport van Bosch & Van Rijn niet naar buiten te brengen maar als werkdocument te gebruiken in het vervolgproces.

Bespreekpunt 2 Ambities kerngebied Veluwe

Uit de verkenning blijkt dat binnen het kerngebied van de Veluwe (inclusief een zone van circa 1 km – zie kaart in bijlage 1) de bouw van nieuwe windturbines een groot negatief effect heeft op het leefgebied van de Wespandief (overschrijding van de 1%-mortaliteitsnorm¹). Hierdoor zijn windmolens in dit gebied op basis van de ecologische verkenning niet mogelijk. Mitigatie en compensatie die ecologisch gezien wellicht soelaas kunnen bieden, leiden naar verwachting tot een onrendabele businesscase voor een mogelijk windenergieproject.

Bestuurlijke overwegingen:

- Windenergie en Natura2000 op de Veluwe laten zich de komende jaren welbeschouwd niet verenigen. De redenen hiervoor zijn de nationale en internationale (natuur)waarden van het gebied en het feit dat het gebied al onder grote druk staat en meerdere biodiversiteitsdoelen niet worden gehaald.
- Een windproject binnen het kerngebied van de Veluwe (plus 1 km zone) zal door het berekende hoge mortaliteitsrisico voor dit gebied de ruimte voor windenergie rondom de Veluwe (tot circa 8km) al snel beperken tot nul. Terwijl de energetische opbrengst rondom de Veluwe hoger kan zijn.
- In de Cleantechregio bestaan ambities voor de ontwikkeling van 20 windturbines in het kerngebied Veluwe in de periode tot 2030. Deze maken deel uit van de hoge ambities van de regio op het gebied van energie en duurzaamheid. Uit het oogpunt van bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak is perspectief nodig voor deze regio. Een zorgvuldig (gezamenlijk) bovenregionaal vervolgproces (zie volgende bespreekpunten) onder provinciale regie kan hiervoor de basis leggen.

Voorstel aan het bestuurlijk overleg

Bent u ermee akkoord om:

- De ontwikkeling van nieuwe windturbines in het kerngebied van de Veluwe (+ 1 km) voorlopig uit te sluiten (tot ca. 2025, en dan op basis van nader onderzoek te herijken). Dit betekent dat zoekzones in de RES in dit gebied geen deel meer uitmaken van de RES-biedingen voor RES 1.0.
- De zoekzones in het kerngebied Veluwe (+ 1km) als lange termijn ambitie te laten staan in RES 1.0 en nader onderzoek uit te voeren naar de kansen op lange termijn. Tegelijkertijd gaan we met het Rijk en EU in gesprek over toekomstige ambities voor de Veluwe op het gebied van natuur en energie-opwek.

---

¹ De 1% mortaliteitsnorm is een juridische drempelwaarde die weergeeft welke extra mortaliteit als gevolg van activiteiten zoals windturbines in een populatie is toegestaan, zijnde 1% additioneel t.o.v. de bestaande natuurlijke mortaliteit.

Bespreekpunt 3 Initiatieven in het invloedsgebied rondom de Veluwe

In het invloedsgebied rondom de Veluwe (een zone van circa 1 tot 8 km – zie kaart in bijlage 1) zijn op basis van de berekeningen van het ecologische model de mogelijkheden voor windenergie beperkter dan eerder gedacht in de concept RES'en. Uitgaande van veilige aannames lijkt er – naast de al in aanbouw zijnde en vergunde locaties - voor locaties waar de wespandief voorkomt nog ruimte voor ca. 4 (op 2 km afstand van de Veluwerand) tot 12 (op 8 km afstand van de Veluwerand) nieuwe windturbines. Dit aantal kan in de praktijk hoger uitvallen op basis van uitkomsten van veldonderzoek, herijking van de aannames en mitigatiemaatregelen (zie bespreekpunt 5).

Er zijn twee initiatieven in de zone rondom de Veluwe waar reeds principeverzoeken voor zijn gedaan: windpark Midden-Betuwe (ca. 9 windturbines), windpark Nuldernauw (ca. 7 windturbines). Normaliter worden deze verzoeken afzonderlijk van elkaar beoordeeld op basis van huidig beleid en regels. Uitgaande van de uitgangspunten en aannames van de huidige ecologische verkenning is het, indien de wespandief bij beide locaties voorkomt, niet mogelijk beide windparken te realiseren. Uit eerder onderzoek blijkt namelijk dat de gebouwde omgeving sterk van invloed is op de aanwezigheid van de Wespandief.

Daarnaast zijn er andere locaties voor windprojecten die deeluitmaken van de RES 1.0 waar al belangrijke processtappen zijn ondernomen, zoals ruimtelijke verkenningen, een m.e.r. of besluitvorming in de gemeenteraad. Dit geldt onder meer voor locaties in Barneveld en Ede.

Bestuurlijke overwegingen:

- De initiatieven waarvoor een principeverzoek is ingediend hebben reeds veel tijd en energie geïnvesteerd in onderzoeken (MER, e.a.). Daarbij zijn verwachtingen gewekt. De mate waarin initiatieven gevorderd zijn in de ruimtelijke procedure (al wel of niet een principeverzoek ingediend) kan onderscheidend zijn voor de te overwegen bestuurlijke keuze.
- De mogelijkheden en wenselijkheid om initiatieven te realiseren, is afhankelijk van het al dan niet voorkomen van de Wespandief in en rondom het betreffende plangebied:
  - Indien de Wespandief niet voorkomt in en rondom het plangebied en er geen effecten zijn op de mortaliteit, lijken er uit dit oogpunt geen juridische of bestuurlijke belemmeringen voor doorgang van het windproject;
  - Indien de Wespandief wel voorkomt in of rondom het plangebied en er een (weliswaar) niet-significant effect is op de mortaliteit, dan zal eventuele realisatie van een windproject van (grote) invloed zijn op het totale ruimtelijke perspectief van het gebied rondom de Veluwe en de potentiële energieopbrengst.
  - Indien de Wespandief wel voorkomt in of rondom het plangebied en er een significant effect is op de mortaliteit, dan lijkt het nu juridisch niet mogelijk het windproject te realiseren.
- Om te komen tot een ruimtelijk en energetisch optimale verdeling van de vergunbare ruimte in de invloedszone van de Veluwe, is een bovenregionaal afwegingskader nodig op basis van een ruimtelijk integraal perspectief. Waarbij ook wordt onderzocht of er meer ontwikkelruimte ontstaat op basis van veldonderzoek, herijking van de aannames van het ecologisch onderzoek en mitigatiemaatregelen (zie bespreekpunt 5).

Vraag aan het bestuurlijk overleg

Welke benadering heeft de voorkeur ten aanzien van initiatieven in de invloedszone van de Veluwe:

- We hanteren het principe wie het eerst komt wie het eerst maalt. Samen met de gemeenten informeren we initiatiefnemers actief over de risico's en starten nader onderzoek op. Ook de initiatiefnemer zelf moet ecologisch onderzoek doen. Als uit het ecologisch onderzoek, dat altijd uitgevoerd moet worden bij windparken, volgt dat de wespandief in het plangebied voorkomt, nemen de gemeenten geen verdere besluiten, in afwachting van het te ontwikkelen bovenregionaal afwegingskader.

- Over initiatieven nemen we nog geen besluit in afwachting van nader onderzoek en het bovenregionaal afwegingskader. Hiervoor is het nodig dat de provincie dit borgt in de omgevingsverordening. Om vooruitlopend op de vaststellingsprocedure van de verordening al wel te kunnen handelen is een voorbereidingsbesluit nodig.

Overweeg om de mate waarin initiatieven gevorderd zijn in de ruimtelijke procedure (al wel of niet een principeverzoek ingedient) onderscheidend te laten zijn bij deze keuze?

Bespreekpunt 4 Vertaling inzichten in RES 1.0

In de concept RES'en van de vier regio's is in totaal 6 TWh duurzame elektriciteitsopwekking voor 2030 opgenomen. Hiervan ligt +/-1,0 TWh windenergie op de Veluwe + 8 km zone. Op basis van de aannames en uitgangspunten van de verkenning is de nog te vergeven ruimte voor windenergie in de 8 km zone rondom de Veluwe echter vooralsnog circa 0,06 tot 0,12 TWh.

Bestuurlijke overwegingen

- De RES'en zijn het resultaat van een intensief bestuurlijk en maatschappelijk proces in de vier regio's. We willen recht doen aan deze resultaten, het commitment en draagvlak in de regio's.
- Tegelijkertijd beogen we een realistisch en haalbare bieding te doen ten aanzien van de regionale bijdrages aan de nationale doelstelling van 35 TWh duurzame opwek.

Voorstel aan het bestuurlijk overleg

Bent u er mee akkoord om:

- In overeenstemming met bespreekpunt 2: De zoekzones wind in het kerngebied Veluwe (als lange termijn ambitie op te nemen in de RES 1.0. Dit betekent dat zij geen deel uitmaken van de RES-bieding voor de landelijke doelstelling van 35 TWh in 2030.
- De zoekzones wind rondom de Veluwe (1 – 8km zone) te handhaven in overeenstemming met de uitkomsten van het regionale RES-proces. Deze blijven onderdeel van de RES-bieding voor RES 1.0, waarbij iedere regio de voorwaarde opneemt dat deze ambities alleen realiseerbaar zijn als deze verenigbaar zijn met N2000-doelstellingen en dat de haalbaarheid wordt onderzocht.

Bespreekpunt 5 Vervolproces

De uitkomsten van de verkenning tonen dat een bovenregionaal proces nodig is om keuzes te maken ten aanzien van de mogelijkheden en ambities voor windenergie op en rond de Veluwe. De provincie is gevraagd de procesregie hiervoor op zich te nemen. De RES-stuurgroepvoorzitters zijn verantwoordelijk voor het aanhaken en informeren van de individuele gemeenten. Op deze manier kunnen de betrokkenheid en de besluitvorming in de regio's worden geborgd.

Voorstel voor het bestuurlijk overleg

A. Vervolproces wind op en rond de Veluwe

Voorstel voor afspraken vervolproces om te komen tot een verdere uitwerking van de mogelijkheden voor windenergie op en rond de Veluwe:

- a) Door het doen van veldtellingen (periode juni – augustus 2021 gedurende 2 à 3 jaar) beter inzicht krijgen of bepaalde zoekzones in het invloedsgebied niet gebruikt worden door de Wespendief en andere kritische soorten. Uitwerken van kansen voor mitigatie.
- b) Expert judgement (doen) uitvoeren voor het hanteren van de 95 of 98 % ontwijkingskans bij het bepalen van de ecologische beperkingen vanwege het leefgebied van de Wespendief.

- c) Ontwikkelen (bovenregionaal) ruimtelijk afwegingskader, ruimtelijk perspectief en handelingsperspectief – in een co-creatie proces van provincie en RES-regio's (2021/tot voorjaar 2022)
- d) Afspraken maken over proces naar RES 2.0 en op basis van a), b) en c) in 2022 in de RES 2.0 het ruimtelijk perspectief en handelingsperspectief operationaliseren/uitwerken.
- e) De rijksoverheid, werkgroep energie en natuur van NP RES en Brussel hier actief bij betrekken.

B. Proces naar RES 1.0

Voorstel voor afspraken proces RES 1.0:

- De uitkomsten van dit bestuurlijk overleg worden verwerkt in een adviesnotitie over inhoud en vervolgproces voor windenergie op en rondom de Veluwe.
- De stuurgroepvoorzitters bespreken de resultaten van de ecologische verkenning en het advies in hun regionale stuurgroepen. De regionale stuurgroepen wordt gevraagd om in te stemmen met het advies (januari – februari 2021).
- Begin maart volgt een nieuw bovenregionaal bestuurlijk overleg waarin definitieve afspraken worden gemaakt over windenergie op en rondom de Veluwe en het vervolgproces.

C. Communicatie

De provincie stelt in overleg met de regionale communicatieadviseurs een Q&A en communicatielijn op (zie bijlage 2).

- Na het laatste stuurgroepoverleg (op 27 januari in de Cleantech Regio) is het rapport openbaar
- De werkorganisatie van de RES regio is verantwoordelijk voor het goed aanhaken van de individuele gemeenten (ambtelijk en bestuurlijk) op de communicatielijn.
- Eind januari/begin februari worden de (groene)stakeholders geïnformeerd en betrokken in het proces middels een bovenregionaal atelier.

Opgesteld door:

 (Royal HaskoningDHV, onafhankelijke procesbegeleiding).

in samenspraak met:

kernteam Provincie Gelderland en de procesregisseurs van de RES-regio's.

7 januari 2021

Bijlage 1 Notitie uitvoering en resultaten onderzoek Windenergie op en rondom de Veluwe

15 december 2020

1. Tot stand koming en status van de onderzoeksrapportage

In het kader van het werk aan de verschillende RESsen zijn er in 2019/2020 in opdracht van de provincie Gelderland twee ecologische studies uitgevoerd. Deze studies zijn gericht op de inpassingsmogelijkheden van grootschalige energie in relatie tot de aanwezige landschaps- en natuurwaarden. Het gaat om de rapporten 'Energieweg A28' en om de 'Ecologische verkenning wind- en zonne-energie A50/IJsselvallei', beide uitgevoerd door het onafhankelijke ecologisch onderzoeks- en adviesbureau Altenburg & Wymenga.

Uit deze studies kwam de Wespandief naar voren als soort met een aanzienlijke impact op de mogelijkheden voor windenergie op en rondom de Veluwe. Omdat de studies aantoonde dat de ruimte voor windenergie in de vier regio's rond de Veluwe in relatie tot deze soort onderling direct samenhangen – een ontwikkeling aan de ene zijde van de Veluwe kan de ruimte aan de andere zijde verminderen – is besloten om dit gezamenlijk met de vier Veluwse RES-regio's en de provincie Gelderland te onderzoeken. Hiertoe is een begeleidingsgroep samengesteld vanuit de betrokken regio's en de provincie met als bestuurlijk trekker wethouder Bob Bergkamp (Oldebroek). Vervolgens zijn twee opdrachten verleend. Altenburg & Wymenga voerde het ecologisch onderzoek uit en Bosch & van Rijn was verantwoordelijk voor alle zaken die betrekking hebben op windenergie. Gedurende het proces zijn de regio's geïnformeerd over de voortgang en konden zij via de ambtelijke begeleidingsgroep input leveren.

2. De belangrijkste bevindingen van het ecologische onderzoek (Altenburg & Wymenga)

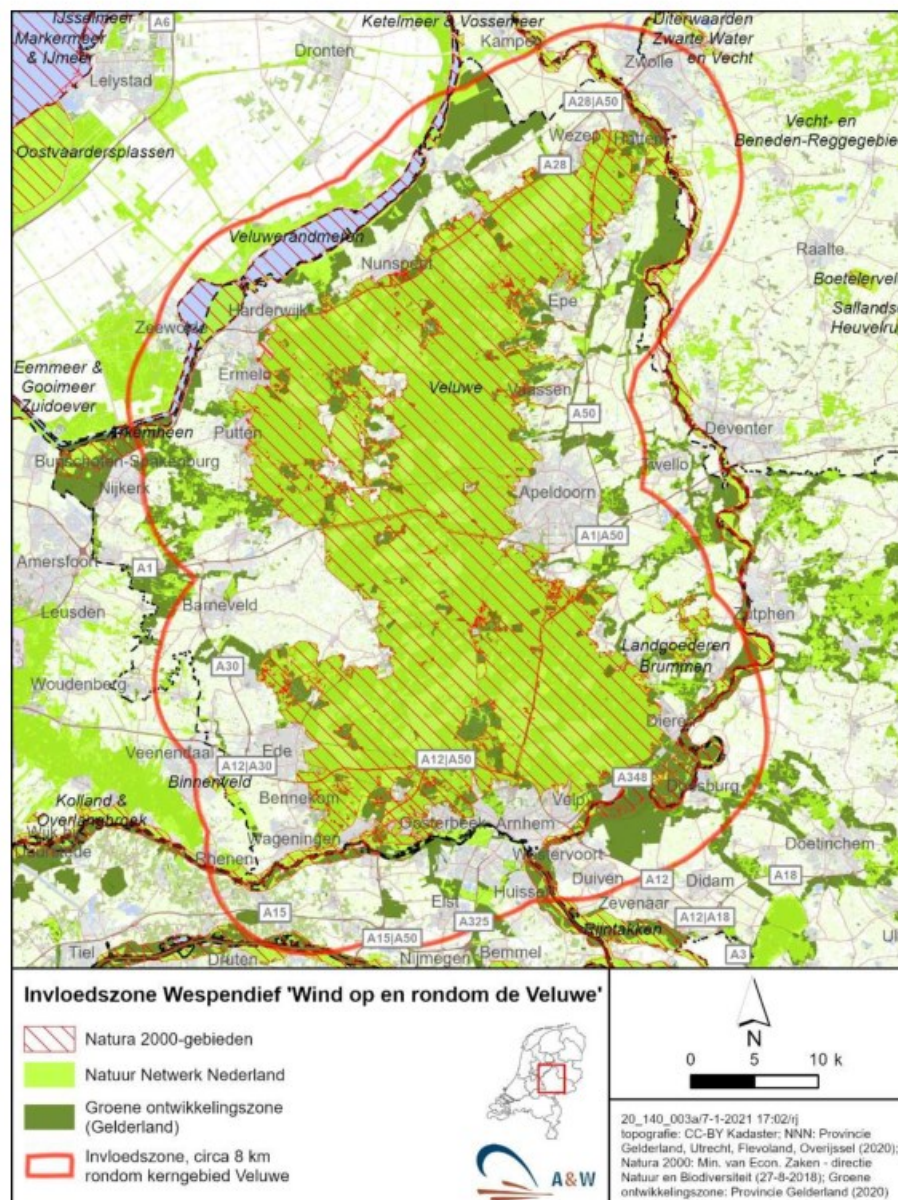
In het ecologische onderzoek is aan de hand van een rekenmodel het aantal potentiële slachtoffers (mortaliteit) onder Wespandieven berekend als windturbines op of nabij de Veluwe worden geplaatst. Daarbij zijn verschillende scenario's doorgerekend ten aanzien van het aantal turbines, de locaties (op de Veluwe of daarbuiten, en in het laatste geval, op verschillende afstanden van de Veluwerand), de hoogte van de turbine en de mate waarin Wespandieven erin slagen om succesvol de turbines te ontwijken (de ontwijkingskans).

De uitkomsten van dit onderzoek geven input voor de afweging van zoekgebieden voor windenergie op en rond de Veluwe in de RES 1.0, tegen de achtergrond van de juridische kaders vanuit Natura 2000-gebied Veluwe en andere (milieu)omgevingsaspecten. Het onderzoek kan worden gebruikt om over de grenzen van de RES-regio's heen te kijken en te beoordelen hoe een optimale opbrengst kan worden gerealiseerd, met inachtneming van de cumulatieve werking op de Wespandief. Dit kan bepalend zijn voor de te realiseren windopgave in de nabijheid van de Veluwe.

De belangrijkste bevinding uit het onderzoeksrapport is dat de ruimte voor windturbines op en rondom de Veluwe zeer beperkt is. De soort waar het in deze studie om gaat is de Wespandief, een roofvogel die in de maanden april-september in Nederland verblijft. Voor de Veluwe geldt vanuit Natura2000 een instandhoudingsdoel van 100 broedparen. Dit doel wordt met ca 94 aanwezige broedparen al enige tijd niet behaald.

De ruimte voor de ontwikkeling van windparken is berekend op basis van de 1%-mortaliteitsnorm (Natura2000), in dit geval van toepassing op de Wespendif. Volgens deze norm mogen nieuwe initiatieven niet bijdragen aan een grotere sterfte van een soort dan 1% van de natuurlijke sterfte. Deze norm is van toepassing op het kerngebied van de Veluwe, waar de soort broedt, en op een zone tot 8 kilometer rondom de Veluwe, waar de soort met name in juli en augustus foerageert. Buiten deze zone komt de soort weinig voor en gelden er geen relevante beperkingen voor windenergie.

Uit het onderzoek is gebleken dat deze norm weinig mogelijkheden laat voor de ontwikkeling van windenergie: binnen het kerngebied van de Veluwe (inclusief 1 km zone) is de ontwikkeling van windenergie feitelijk niet mogelijk. Daarnaast is er een invloeds zone (tot circa 8km) waar aanzienlijke beperkingen zijn: naast de al in aanbouw zijnde en vergunde locaties is er nog ruimte voor ca 4 (op 2km afstand van de Veluwerand) tot 12 (op 8km afstand van de Veluwerand) nieuwe windturbines. Het is juridisch geaccepteerd dat voor bestaande windparken ervan uit gegaan mag worden dat de effecten daarvan al in de populatiegrootte verdisconteerd zijn. Van dit uitgangspunt wordt uitgegaan. De conclusie is dat de beschikbare ruimte in schril contrast staat tot de ambities en opgave van de betrokken RES regio's.

3. Vervolgonderzoek

Het onderzoek van Altenburg & Wymenga is deels gebaseerd op een theoretisch model, waarbij meerdere aannames zijn gedaan. Hierin zit mogelijk nog ruimte om aanvullende ontwikkelingen mogelijk te maken. In het kort gaat het daarbij om de volgende zaken:

- Veldtellingen: de studie gaat uit van een uniforme zone rondom de Veluwe, waar de Wespindief in gelijke mate voorkomt. In werkelijkheid zal dat niet het geval zijn. Veldtellingen kunnen duidelijk maken dat de soort op bepaalde locaties (bijvoorbeeld rond stedelijk of industriegebied) niet of slechts sporadisch voorkomt. Dit kan extra mogelijkheden voor ontwikkeling bieden.
- Ontwijkingskans: dit is de kans dat een Wespindief een windturbine weet te ontwijken. Deze kans is in deze studie bepaald op 95% binnen een gebruikelijke range voor roofvogels van 95/98/99/99,5%. Hierover is slechts weinig bekend uit onderzoek. Een aanvullende *expert judgement* kan dit verfijnen. Wanneer de ontwijkingskans op 98% wordt gezet in plaats van op 95% heeft dat grote invloed op de mogelijkheden voor de bouw van windturbines. Indicatief en vooralsnog theoretisch kunnen er bij deze hogere ontwijkingskans 2 tot 2,5 meer turbines worden geplaatst. Dit heeft ook betrekking op de al vergunde en in aanbouw zijnde turbines
- Stilstandvoorziening: een stilstandvoorziening, bijvoorbeeld in de maand augustus, kan de risico's voor aanvaring sterk verlagen. De mogelijkheden van deze optie kunnen nader worden onderzocht.
- Overige mitigerende maatregelen zijn in beeld gebracht. Deze zijn echter niet binnen enkele jaren toepasbaar.

Voor meer informatie wordt verwezen naar (de bestuurlijke samenvatting in) het rapport van Altenburg & Wymenga.

4. Deelstudie windenergie van Bosch & Van Rijn werkdocument voor vervolg van het bovenregionale proces.

De deelstudie van Bosch & Van Rijn is niet zoals beoogd gezamenlijk met het rapport van Altenburg & Wymenga vrijgegeven en gedeeld. Reden hiervoor is dat het rapport nu niet voldoet aan de eisen die hieraan gesteld mogen worden. Besloten is het rapport niet naar buiten te brengen maar om het als werkdocument te gebruiken. Bosch & Van Rijn heeft waardevolle informatie voor een complexe opgave ontsloten die daarmee toegankelijk blijft voor de vier RES-regio's en de provincie Gelderland en in het vervolgproces kan worden gebruikt.

5. Overige RES-regio's

Het onderzoek raakt niet alleen de vier Veluwse RES-regio's, ook zijn er mogelijke gevolgen voor de RES Rivierenland. RES Rivierenland is evenals RES Achterhoek en de aangrenzende RES-regio's West-Overijssel en Flevoland aangesloten op het (bestuurlijke) vervolgproces n.a.v. dit onderzoek.

Bijlage 2 Communicatielijn

wordt begin volgende week nagezonden.